

Dusan Stepančič (urednik), Osnovna pedološka karta SFRJ 1 : 50 000, list Ljubljana, Ljubljana 1985 in list Ptuj, Ljubljana 1985 ter Dušan Stepančič in Franc Lobnik, Komentar k listu Ljubljana, Ljubljana 1985 in Dušan Stepančič, Komentar k listu Ptuj, Ljubljana 1986.

Ko je Geografski vestnik leta 1985 poročal o pedološki karti Murska Sobota in njenem komentarju, smo zapisali željo po skorajšnjem izidu nadaljnjih pedoloških kart. Ta želja se je kaj hitro uresničila, saj sta bili še isto leto tiskani karti Ljubljana in komentar k njej, naslednje leto pa še karta Ptuj, prav tako s komentarjem. Obe karti sta plod kolektivnega dela tistih, ki so kartirali pedosistematske enote in večjega števila sodelavcev. Dolgoletni vodja kartiranja Dušan Stepančič je obe karti tudi uredil, izdala pa ju je Biotehniška fakulteta, VTOZD agronomija, medtem ko je oba komentarja izdala katedra za pedologijo, prehrano rastlin in ekologijo z iste fakultete.

Oba nova lista pedološke karte se po vsebinski zasnovi ne razlikujeta od prej izdelanega lista Murska Sobota. Prikazujeta razprostranjenost kartografskih enot, ki so pedološko heterogene. Sestavljajo jih dve ali več pedosistematskih enot. Te so združili v kartografske enote glede na matično osnovo ter reliefne in vodne značilnosti. Vse pedosistematske enote, ki jim v kartografski enoti pripada več kot 10% površja, so zajete tudi v imenu, medtem ko imena manjših pedo enot, inkluzij, imensko niso vključene v kartografske enote.

Pedološka karta Ljubljana prikazuje razširjenost 31 kartografskih enot v zahodnem delu Posavskega hribovja, na severovzhodnem delu Ljubljanskega barja, v vzhodnem delu Ljubljanskega polja, na Kamniško-Bistriški ravnini in njenem zahodnem obrobju. Velika pestrost pedogenetskih dejavnikov tega dela Slovenije, zlasti razlike v matični osnovi, povzročajo veliko raznolikost pedosfere. Na karbonatni matični osnovi so dokaj razširjene rendzine in pokarbonatne prsti. Večje površine na nekarbonatni osnovi pa prekrivajo rankerji in distrične rjave prsti. Ob vodnih tokovih in na Ljubljanskem barju specifične vodne razmere pogojujejo oglejene prsti ter šotna tla.

Karto dopolnjuje komentar, ki obsega nad sto strani. Tudi ta je skupno delo dveh avtorjev in vrste sodelavcev. Večina jih je sodelovala s prispevki za poglavje o tlotvornih činiteljih. Po vrstnem redu si sledijo: matična podlaga (Nataša Vidic), klima (Lučka Kajfež-Bogataj), vegetacija (Lojze Marinček in Andrej Seliškar) in reliefne značilnosti. Osrednje, četrto poglavje komentarja predstavlja pedosistematske in kartografske enote, prikazane na karti. Tekst in dve tabeli zajemajo glavne značilnosti posameznih enot. V tem poglavju spoznamo tudi uporabno vrednost tal. Kategorizacija zemljišč obsega sedem kategorij. Od prve, s prstmi, kjer je mogoče gojiti vse kulturne rastline, do sedme, kjer zaradi slabih naravnih razmer ni možna kmetijska izraba. Četrto poglavje zajema tudi podpoglavje o rabi tal, ki ga je napisal Albin Stritar. V njem prikaže avtor pet pedosekvenc z vrsto talnih združb, kar ponazarja reliefni profil čez zahodne dele karte.

Pedološka karta Ptuj prikazuje razprostranjenost 34 kartografskih enot v Halozah, Dravinjskih gorica, delu Pohorja, na Ptujskem polju in delu Slovenskih goric, če omenimo le večje pokrajinske enote. Tudi tu nastopajo zelo različni prirodno geografski dejavniki, od razlik v matični osnovi do sprememb vodnih razmer in reliefne raznolikosti. Na nekarbonatni matični osnovi, npr. v Halozah, večje površine pokriva-jo distrični rankerji. Na nekarbonatnem produ, ki gradi Ptujsko polje, se širijo asociacija distričnega rankerja (80%) in distrične rjave prsti (20%). Ob Polskavi in Pesnici pa se na široko razprostirajo oglejene prsti.

Komentar k listu Ptuj je pripravil Dušan Stepančič z istimi sodelavci, ki so pisali komentar k listu Ljubljana. Le pri prikazu vegetacije je L. Marinčka zamenjal Mitja Zupančič. Vsebina komentarja se ne razlikuje dosti od komentarja pri ljubljanski

karti. Izboljšavo pa pomeni kazalo, ki pri 98 straneh komentarja nudi bralcu boljši pregled poglavij. Med poglavja, ki so enaka v obeh komentarjih, spadata še pregled literature in slovar pedoloških izrazov, ki ga v komentarju k listu Murska Sobota še ni. Izrazi in njihove razlage so povzete po Sušinovem slovarju Nauk o tleh. Na koncu obeh komentarjev so v prilogi opisani značilni pedološki profili z analitičnimi podatki. V komentarju k listu Ptuj je dodana še legenda kartografskih enot z oznako barve posamezne enote.

Pri tako obsežnem in zahtevnem delu, kot sta pedološka karta in njen komentar, se vrinejo drobne napake, ki pa ne vplivajo na pomen opravljenega dela. Tako je na karti Ptuj tiskarski škrat vrnil kartografsko enoto 33 med 26 in 27. V komentarju k listu Ptuj bi bilo bolje, da je diagram o temperaturah in padavinah na str. 15 vstavljen v tekst tako kot pri ostalih komentarjih, ker je nevarnost, da se izgubi. Oba komentarja je verjetno natisnila druga tiskarna kot komentar k listu Murska Sobota, kar bi bilo koristno označiti.

Z novima pedološkima kartama in njunima komentarjema so slovenski pedologi začeli hitreje stopati po poti izdajanja izsledkov večletnega kartiranja. Teja dejstva se poleg drugih strokovnjakov veselimo tudi geografi. Pedosfera je ena zelo pomembnih pokrajinskih sfer, ki izrazito vpliva na vegetacijo in sploh na značilnosti pokrajinske geografskih enot ter njihovo diferenciacijo. Zato nove pedološke karte omogočajo temeljitejšo in globlje poznavanje prirodno geografskih značilnosti posameznih delov severovzhodne in osrednje Slovenije.

Franc Lovrenčak

Peter Fister, Umetnost stavbarstva na Slovenskem. Izdala in založila Cankarjeva založba, Ljubljana 1986, 440 strani.

Stavbarstvo z vsemi svojimi pojavnimi oblikami je pomembna in razpoznavna pokrajinska sestavina. V njem je začrtan dolgoletni razvoj človekovih bivališč in drugih stavbarskih objektov, ki so služili najraznovrstnejšim potrebam in namenom. V stavbarski kulturi odkrivamo prenekatero prvine okolja, v katerem se je ta porodila, razvijala in prilagajala vsakokratnim potrebam preprostih ali izbranih slojev prebivalstva. Takšno vrednotenje stavbarstva v najširšem pomenu besede, in sicer na ravni vsakdanjega življenja, pomaga izluščiti tiste temeljne gospodarske, socialne in kulturološke dejavnike, ki so v medsebojni vzročni prepletenosti neposredno vplivali na smeri njegovega razvoja v posameznih obdobjih.

Fistrova knjiga Umetnost stavbarstva na Slovenskem je pomembno in izvirno delo. Vseskozi na različnih ter bogatih virih temelječa odkritja in spoznanja, ki segajo na zelo različna področja, pregledno prikazujejo in vrednotijo razvoj stavbarstva na Slovenskem od pradavnine do današnjih dni. Predstavitvam posameznih daljših ali krajših obdobj, ki so značilna in pomembna za razvoj našega stavbarstva, so namenjena posamezna poglavja. V luči stavbarstva in razvoja njegove tehnike in kulture je v prvem poglavju orisano obdobje od prazgodovine do prihoda Rimljanov. Drugo prikazuje rimsko dobo in prihod Slovanov. Sledi prikaz dobe od 8. do 12. stoletja, to je čas naseljevanja in udomačevanja slovenskih pokrajin. V 13. in 14. stoletju, ki sta zajeta in prikazana v četrtem delu knjige, je prišlo tudi na področju stavbarstva do vključevanja slovenskih pokrajin v širši evropski svet. V 15. stoletju je prišlo tudi na področju gradbeništva do uspešnega iskanja lastnih – domačih rešitev. Za to stoletje sta sicer značilni splošna družbena in gospodarska kriza. V 16. stoletju se pokažejo nove oblike bivanja in stanovanjske kulture; vse to je prikazano v šestem delu knjige. V naslednjem razdelku so s poudarjeno razčlenbo osvetljeni številni tuji vzori in pri-